

Загалом це позитивна тенденція, однак у педагогічних дослідженнях досить суттєвим є практичний досвід дослідника. Тому важливим завданням сучасної педагогіки є вивчення передового досвіду великого педагога та його бачення проблеми науково-педагогічних досліджень з метою впровадження кращих зразків у школу XXI століття.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кловак Г. Т. Основи педагогічних досліджень: Навчальний посібник для вищих педагогічних навчальних закладів. – Чернігів: «Деснянська правда», 2003. – 260 с.
2. Сухомлинський В. А. Директор школы–руководитель учебно-воспитательной работы. Автореф. дис. ... канд.пед.наук. – К., 1955. – 16 с.
3. Сухомлинський В. О. Людина неповторна //Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т.5. – К.: Радянська школа, 1977. – С. 80-96.
4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителів //Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т. 2. – К.: Радянська школа, 1976. – С. 419–656.

REFERENCES

1. Klovak, H. T. (2003). *Osnovy pedahohichnykh doslidzhen*. [Fundamentals of Pedagogical Research]. Chernigov.
2. Sukhomlyns'kyu, V. A. (1955). *Dyrektor shkoly–rukovodytel' uchebno-voospytatel'noy raboty*. [Director of

the school is the head of educational work]. Kyiv.

3. Sukhomlyns'kyu, V. O. (1977). *Lyudyna nepovtorna* [Man is unique]. Kyiv.
4. Sukhomlyns'kyu V. O. (1976). *Sto porad uchytel'ev*. [Hundred counsel to a teacher]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БЕЗНОСЮК Олександр Олександрович – кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Наукові інтереси: розвиток В. О. Сухомлинським науково-педагогічних досліджень та їх екстраполяція в практику сучасної школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BEZNOSYUK Aleksandr Alekseevich - Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of Pedagogics and Psychology Department, Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko.

Circle of scientific interests: development of V. O. Sukhomlinsky scientific and pedagogical researches and their extrapolation into the practice of modern school.

*Дата надходження рукопису 07. 08. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор Н. А. Калініченко*

УДК 37.035.3 : 371.38

АБРАМОВА Оксана Віталіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID iD: 0000-0003-1802-8274
e-mail: abramova1978oks@gmail.com

КУЦЕНКО Тетяна Володимирівна –

старший викладач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID iD: 0000-0002-0087-2664
e-mail: kucenko2812@ukr.net

ОСМИСЛЮЮЧИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО: ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Відзначаючи 100-річчя від дня народження В. Сухомлинського ми можемо констатувати два незаперечних факти. По-перше, В. Сухомлинський отримав друге життя після смерті. Його читають, вивчають, його систему застосовують у роботі освітніх закладів різних країн світу. По-друге, він належить історії. Світ після В. Сухомлинського істотно змінився. То ж,

звертаючись до наукової спадщини Василя Олександровича, ми завжди повинні зважати на суспільні деформації, що відбулися. Так, про формування комуністичних переконань молодого покоління, про яке багато писав педагог, ми згадуємо лише в контексті епохи, в якій він жив. Зазнала трансформації і сутність праці. Вона втратила ідеологічне нашарування, перестала бути справою доблесті і честі. Але саме від праці, її належної організації залежить

ваговий національний продукт, міць держави, добробут народу.

Зараз відбуваються дебати з приводу осучаснення змісту і форм трудового навчання та технологій, як навчального предмету в закладах загальної середньої освіти, проте навряд чи хто з наукових позицій обґрунтує його непотрібність у сучасній школі. Хоча на практиці виникають ідеї про те, щоб трудове навчання, як навчальний предмет, поступово виключити з навчальних планів. У школах закриваються майстерні, матеріально-технічна база майстерень практично не оновлюється, а наявне технічне обладнання списується.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Педагогічний доробок Василя Сухомлинського є об'єктом вивчення багатьох науковців, що досліджують його спадщину в різних аспектах. Великий інтерес сучасних педагогів викликає дидактична система В. Сухомлинського, його ідеї свободи, етична спадщина, погляди на розумове, естетичне, трудове виховання учнів (О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, І. Д. Бех, А. М. Богущ, Л. Д. Березівська, Н. М. Бібік, Н. П. Дічек, Н. А. Калініченко, С. Г. Мельничук та інші). Зокрема, Н. А. Калініченко всебічно дослідила позитивний вплив трудової підготовки на загальний розвиток дитини в педагогічній спадщині Василя Сухомлинського [4, с. 405]. В. В. Вдовенко вивчала особистість учителя у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського та його роль у формуванні всебічного розвитку дитини [1, с. 52–57].

Мета статті – вивчення педагогічних поглядів Василя Сухомлинського на трудове виховання школярів та можливостей використання досвіду практичної діяльності викладанні трудового навчання Павлівської школи за сучасних умов реформування галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідною ідеєю Василя Олександровича Сухомлинського з трудового виховання школярів є створення оптимальних умов для розвитку природних індивідуальних здібностей кожної особистості [8, с. 91–105]. Під трудовим вихованням педагог розумів як виховання звички до фізичної праці, так і ставлення до праці, як до важливого елемента духовного життя людини [2, с. 115–122]. Що стосується педагогічного змісту системи трудового виховання підростаючих поколінь, то воно повинно відображати принципи трудового виховання, які вперше в історії вітчизняної педагогіки сформулював педагог, це: єдність трудового виховання і загального розвитку – морального, інтелектуального, естетичного, фізичного; розкриття, виявлення, розвиток індивідуальності в праці; висока моральність праці, її суспільно-корисна спрямованість; раннє залучення до продуктивної праці;

різноманітність видів праці; постійність, безперервність праці; наявність рис продуктивної праці дорослих у дитячій праці; творчий характер праці, поєднання зусиль розуму і рук; наступність змісту трудової діяльності, вмінь і навичок; загальний характер продуктивної праці; посиленість трудової діяльності; єдність праці і багатогранного духовного життя [5, с. 17–20]. Науковець Н. П. Дічек, вивчаючи погляди В. Сухомлинського на трудове виховання вказує, що його призначення має значення і як практична підготовка молоді до дорослого життя, і як найважливіший елемент морального, інтелектуального, естетичного, фізичного виховання; педагог наголошував, що «праця – це частина духовного життя людини» [3, с. 302].

Книга В. О. Сухомлинського «Павлівська середня школа» [7, с. 7] побачила світ у 1969 році і узагальнила досвід роботи сільської загальноосвітньої школи, яку автор очолював упродовж багатьох років. У цій праці детально аналізується педагогічний аспект матеріальної бази трудового виховання. Матеріальна база школи В. О. Сухомлинського вражає. Павлівська школа мала шкільну ділянку площею близько 5 гектарів [7, с. 90]. Навколо цієї ділянки діти висадили лісосмуги щоб захистити поля від буревіїв. «Гадаємо, що школа майбутнього повинна якнайповніше використовувати для гармонійного розвитку людини все, що дає природа і що може зробити людина для того, щоб природа служила їй. Уже через це ми повинні берегти і поповнювати природні багатства, які маємо», – заповідав нам Василь Сухомлинський [7, с. 92].

На шкільній ділянці було розміщено: сад площею 2 га, виноградник – 0,2 га, дві теплиці, персиковий сад, пасіка, каштанова й ялинкова алеї, плодородсадник, водна станція, кролятники тощо [7, с. 108–116].

У школі були радіолабораторія з устаткуванням для практичних робіт із радіотехніки, радіовузол, кабінет машинознавства й електротехніки, своя електростанція, столярна, слюсарна й електротехнічна майстерні, обладнані відповідними верстатами [7, с. 97–108], учні вчилися водити трактор і автомобіль.

Зміст трудового навчання у Павлівській школі детально викладено Василем Сухомлинським у розділі «Трудове навчання» [7, с. 317–334]. Згідно програми трудового навчання «у початкових класах – це ручна праця; у V-VII – праця на навчально-дослідній ділянці і в майстернях; у VIII-X – праця, пов'язана з вивченням основ промислового і сільськогосподарського виробництва». За твердженнями педагога «загальноосвітня школа не ставить за мету дати учням професійну підготовку», учні на уроках

трудового навчання набувають умінь і навичок, що потрібні для свідомого вибору професії [7, с. 317].

У Павлівській школі учні початкових класів на уроках трудового навчання опановували найпростіші види обробки матеріалів, що сприяло розвитку окоміру, охайності, виховувало почуття краси. Також діти навчалися конструюванню та моделюванню, монтувати і демонтувати моделі іграшкових споруд, машин та механізмів. За думкою В. Сухомлинського, уміння та навички, яких набувають на уроках праці «є умовою формування й розвитку інших, складніших умінь і навичок, якими оволодівають у середньому і старшому віці» [7, с. 318]. Трудове навчання у середній школі має на меті подальший розвиток умінь і навичок учнів, «диференціації інтересів на основі розвитку задатків, нахилів і здібностей. ... праця має політехнічну спрямованість і сприяє всебічному розвитку особистості» [7, с. 320]. Педагог уважав, що трудове навчання в старших класах не повинне перетворюватися в ремісництво. Вивчення трудового навчання у старших класах побудоване на політехнічній основі, де теорія тісно пов'язана із практикою та має широкі міжпредметні зв'язки. Велику роль в Павлівській школі приділяли позакласній роботі з трудового навчання, що здійснювалася в гуртках [7, с. 326–334].

Сучасні підходи у навчанні покликани наблизити процес трудового навчання до життєвих потреб учня, його інтересів та природних здібностей.

Нова редакція навчальної програма з трудового навчання для 5–9 класів орієнтована на формуванні ключових та предметних компетентностей учнів. Щоб навчання у школі приносило дійсно радість і насолоду для учнів, компетентнісний підхід дає можливість інтегрувати процес навчання так, щоб кожен предмет мав своє важливе місце у творенні навчального середовища української школи.

Реалізація мети та завдань трудового навчання досягається шляхом залучення учнів на уроках до проектної діяльності як провідного засобу розвитку і навчання учнів, формування у них здатності до самостійного навчання, оволодіння засобами сучасних технологій, умінь конструювати власний процес пізнання і на практиці реалізовувати заплановане.

Для формування ключових і предметних компетентностей у зміст кожного предмету закладено наскрізні змістові лінії: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність».

Наскрізні інтегровані змістові лінії призначені для формування в учнів здатності

застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях або виконання практичних завдань наближених до життя. Такий підхід до навчання сприяє формуванню ключових компетентностей, які характеризуються доповненням учнівського досвіду з урахуванням їхніх природних нахилів та здібностей учнів, їхніх професійних намірів, наявних готових знань із різних предметів. Готуючи учнів до праці необхідно виховувати у них працелюбність і старанність, охайність і бережливість, відповідальність за доручену справу, любов і повагу до людей праці. Трудове навчання в школі сприяє формуванню в учнів компетентностей, а саме: технічного і технологічного кругозору; самостійного та критичного мислення; культури праці та побуту; розвитку особистісних якостей, потрібних людині як суб'єкту сучасного виробництва і культурного розвитку суспільства, виховання відповідальності за результати власної діяльності.

В сучасній школі саме виконання проектів формує здатність учня застосовувати знання, уміння, навички в процесі проектно-технологічної діяльності для виготовлення виробу (або надання послуги) від творчого задуму до його втілення у готовий продукт (послугу) за обраною технологією [6]. Великий вибір проектів дає можливість в умовах не однакового матеріально-технічного забезпечення обрати основні та додаткові технології та отримати результат, що задовольнить потребу учнів чи класу (у випадку колективних проектів). Головне ж у навчанні, як зазначав ще В. О. Сухомлинський, це розвиток особистісних якостей, потрібних людині, виховання відповідальності за результати власної діяльності.

Можливо, у радянській школі і, зокрема, у школі В. Сухомлинського надавали занадто велике значення трудовому вихованню але зараз цей напрямок є недооціненими. Причиною зміщення акцентів у цьому питанні є не лише зміна ідеологічних постулатів, на які переорієнтовується школа, а, на наш погляд, також недофінансування освітньої галузі. У нинішній час важко відмовитися від спокуси зекономити на матеріальній базі трудового навчання. Ця економія стає максимальною при поступовій відмові від трудового навчання.

У часи Василя Сухомлинського Україна щойно пережила велику спустошливу війну, долала бідність. Ціною величезних зусиль народу країна піднімалася на ноги, розвивалася економіка, сільське господарство. Не дивлячись на скруту «державна надавала для виховання молодого покоління великі матеріальні і духовні цінності» [7, с. 89]. Якщо ми дбаємо про майбутнє України, то не маємо економити на освіті і, зокрема, на матеріально-

технічній базі трудового навчання. У питанні трудового виховання і навчання потрібно відійти від крайнощів, коли цим питанням приділялося занадто велике значення або просто ігнорувалося.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. У педагогіці В. Сухомлинського, трудове виховання посідає одне із головних місць. Концептуальні засади педагога у цьому питанні не втратили своєї актуальності і в сучасній українській школі. Їхнє недооцінення, на нашу думку, матиме негативні наслідки у справі трудового виховання і навчання підростаючого покоління, а отже, вплине і на розвиток Держави. Творче використання педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, його багатий і невичерпний досвід практичної діяльності, за сучасних умов може набувати нового осмислення через призму всебічного розвитку особистості у процесі трудового виховання. В умовах глобальних змін суспільства трудове виховання і творчий розвиток учнів, отриманий в школі, стане запорукою успішної людини та України у цілому.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вдовенко В. В. Особистість учителя у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського / В. В. Вдовенко // Ідеї Василя Сухомлинського про психологічне забезпечення навчально-виховного процесу та сучасна освіта: Зб. матеріалів Всеукраїнського науково-методичної конференції, 18-28.09.2017. – Кропивницький: Ексклюзив-систем, 2017. – С. 52–57.
2. Гур'янова О. В. Школа радості – переклик поколінь // Школа першого ступеня: теорія і практика: Зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. – Випуск 21. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – С. 115–122.
3. Дічек Н. П. Драматизм аксіологічного виміру педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського / Н. П. Дічек // В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних педагогів. Упорядники: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко. – Луганськ: Видавництво ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2012. – С. 293–303.
4. Калініченко Н. А. Вплив трудової підготовки на загальний розвиток особистості в педагогіці В. О. Сухомлинського / Н. А. Калініченко. // В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних педагогів. Упорядники: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко. – Луганськ: Видавництво ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2012. – С. 405–418.
5. Куценко Т. В. О. Сухомлинський про трудове виховання школярів / Тетяна Куценко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2009. – № 4. – С. 17–20.
6. Навчальна програма з трудового навчання для 5-9-х класів для загальноосвітніх навчальних закладів затверджена наказом МОН від 07.06.2017, № 804. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: osvita.ua/school/program/program-5-9/56126/

7. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа / Василь Сухомлинський // Вибр. твори: в 5 т. – К.: Рад. Школа, 1977. – Т. 4. – С. 7–392.

8. Сухомлинський В. О. Розумове виховання і всебічний розвиток дитини / Василь Сухомлинський // Вибр. твори: в 5 т. – К.: Рад. Школа, 1976. – Т. 1. – С. 91–105.

REFERENCES

1. Vdovenko, V. V. (2017). *Osobystist uchytelia u pedahohichnii spadshchyni Vasylia Sukhomlynskoho*. [Identity of the teacher in pedagogical heritage Vasily Sukhomlinsky]. Kropyvnytskyi.
2. Hurianova, O. V. (2007). *Shkola radosti – pereklyk pokolin*. [School of joy – the call of generations]. Pereiaslav-Khmelnytskyi.
3. Dichek, N. P. (2012). *Dramatyzm aksiolohichnoho vymiru pedahohichnoi spadshchyny V. O. Sukhomlynskoho*. [Dramatic nature of axiological measurement of pedagogical heritage of V.A. Sukhomlinsky]. Luhansk.
4. Kalinichenko, N. A. (2012). *Vplyv trudovoi pidhotovky na zahalnyi rozvytok osobystosti v pedahohitsi V. O. Sukhomlynskoho*. [Influence of labor preparation on the general development of the personality in V. A. Sukhomlinsky's pedagogics]. Luhansk.
5. Kutsenko, T. V. (2009). *O. Sukhomlynskyi pro trudove vykhovannia shkoliariv*. [Sukhomlinsky about labor education of school students]. *Trudova pidhotovka v zakladakh osvity*.
6. *Navchalna prohrama z trudovoho navchannia dlia 5-9-kh klasiv dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv zatverdzhena nakazom MON vid 07.06.2017*. [The training program on labor training for the 5-9th classes for general education educational institutions is approved by the order MON from 6/7/2017, No. 804.]. Retrieved from: osvita.ua/school/program/program-5-9/56126/ [in Ukrainian].
7. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Pavlyvska serednia shkola*. [Pavlyshsky high school]. Kyiv.
8. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). *Rozumove vykhovannia i vsebichnyi rozvytok dytyny*. [Intellectual education and comprehensive child development]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АБРАМОВА Оксана Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: підготовка майбутніх учителів технологій.

КУЦЕНКО Тетяна Володимирівна – старший викладач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: підготовка майбутніх учителів технологій.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ABRAMOVA Oksana Vitaliyevna – Chair of Theory and Methods of Technological Training, Professional Labour and Life Safety, Associate Professor

Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University, Ukraine.

Circle of scientific interests: training of future teachers of technologies.

KUTSENKO Tetiyana Volodimirivna – Chair of Theory and Methods of Technological Training, Professional Labour and Life Safety, Senior lecturer Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State

Pedagogical University, Ukraine.

Circle of scientific interests: training of future teachers of technologies.

Дата надходження рукопису 06. 09. 2018 р.

Рецензент – д. п. н., професор В. В. Радул

УДК: 372 (07)

БОРОВА Валентина Євгенівна – кандидат педагогічних наук, доцент доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, ПВНЗ Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука e-mail: boyar2003@ukr.net

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В. СУХОМЛИНСЬКОГО У ДІЯЛЬНІСНОМУ ПІДХОДІ ДО КОРИГУВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського є однією із найяскравіших і затребуваних наукових гуманітарних надбань минулого століття. Свідченням міжкультурної вагомості поглядів педагога є широке впровадження його ідей у педагогічну практику багатьох країн світу, зокрема, однієї з найчисельніших за кількістю населення – Китаю. Життєва цінність висновків В. Сухомлинського в тому, що вони перевірені вченим в особистій педагогічній практиці та пройшли перевірку часом.

Реформування системи освіти в Україні спрямоване на те, щоб дати можливість кожній дитині розкрити і розвинути свій творчий потенціал, що неможливе без достатнього оволодіння рідною мовою та мовленням. Оскільки вони є «найважливішим засобом впливу на дитину, облагородження її почуттів, душі, думок, переживань» [9, с. 278]. Тому актуальною є проблема своєчасного педагогічного коригування звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку. Звукова культура мовлення – полікомпонентний утвір, який охоплює фонетичну правильність мовлення (сприймання та розрізнення фонем на слух, артикуляцію звуків, звуковимову); загальні мовленнєві навички (дихання, дикцію, темп і ритм мовлення, силу голосу, наголос) та орфоепічну правильність мовлення (відповідність унормованій літературній вимові). Варто зазначити, що термін «педагогічне коригування» необхідно диференціювати від поняття «корекція» вад мовлення, яке використовується в дефектології, корекційній педагогіці. Педагогічне коригування – цілеспрямований вплив педагога на мовлення дітей з метою

виправлення помилок, що зумовлені порушенням артикуляції звуків, звуковимови, мовленнєвого дихання, фонематичного слуху, орфоепічних норм вимови, сили голосу, темпу мовлення та засобів інтонаційної виразності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У дошкільній лінгводидактиці окремі аспекти проблеми виховання та коригування звукової культури мовлення досліджували вчені-лінгводидакти, психологи, лінгвісти, психолінгвістами. Формування фонематичного сприймання, яке надзвичайно важливе для оволодіння правильним мовленням, вивчали Н. Дурова, Л. Журова, Т. Філічова та ін. Особливості розвитку уявлень дітей дошкільного віку щодо звукової природи мовлення досліджували М. Алексеева, А. Богуш, Е. Тревета, ін. Рівень усвідомлення дітьми старшого дошкільного віку звукової будови мовлення виявляли Д. Ельконін, Л. Журова, Ф. Сохін, Л.Ткачова, Г. Тумакова та ін. Науковці А. Арушанова, А. Богуш, К. Крутій, Н. Савінова та ін. стверджували, що значна частина дітей старшого дошкільного віку мають недоліки звукової культури мовлення. Однак, проблема педагогічного коригування звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку системно не вивчалася, але є надзвичайно актуальною, оскільки правильна звуковимова (компонент звукової культури мовлення) забезпечує можливість повноцінного спілкування дитини з співрозмовниками. Висновки психолого-педагогічних досліджень про визначальний вплив діяльності на становлення особистості стимулює використання діяльнісного підходу в удосконаленні мовлення, адже у активній мовленнєвій діяльності дитина дошкільного віку матиме можливість вправлятися у правильній звуковимові та мовленні. Творче